

kal, különösen pedig népszerűsítő tevékenységünkkel sikerülni fog ezt a kört évről-évre bővíteni.

Eredményes sikereket azonban csak akkor érhetünk el, ha vezetőségünket és választmányunkat tagjaink, pártfogóink, tudományos és turisztikai intézményeink és egyesületeink, különösen pedig közoktatásügyi kormányunk erkölcsileg és anyagiilag támogatni fogják.

Ebben a tekintetben teljes reménnyel és bizalommal nézhetünk a jövőbe, mert remény és bizalom tölti meg lelkünket, látva azt a nagyszabású kultúrpolitikai tevékenységet, amelyet jelenlegi közoktatásügyi kormányunk fejt ki minden téren. Őszinte elismeréssel és hálás köszönettel tartozunk KLEBELSBERG KUNÓ gróf kultuszminiszter Úr Ő Excellenciájának azért a tizenkettedik órában történt rendelkezéscéért, hogy legnagyobb barlangunkat, az aggteleki Baradlát nagy anyagi áldozatok árán elhagyottságától és végpusztulásától megmentse. Oly teljesítmény ez a magyar barlangügy terén, amelyhez hasonlót, nagyrabecsült elnökjelöltünk JANKOVICH BÉLA, volt kultuszminiszter Úr Ő Excellenciája minisztersége óta nem ismerünk.

Bizalommal és reménnyel indítjuk útnak ezt a folyóiratot is, óhajtva, hogy a Magyar Barlangkutató Társulat méltó utódja legyen a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálynak, hogy azt minden téren kövesse és munkásságával dicsőséget szerezzen szegény, eltiport Hazánknak.

VISSZAPILLANTÁS A HAZAI BARLANGKUTATÁS TÖRTÉNETÉRE.

Írta: Mayerfelsi MAIER ISTVÁN.

A barlangkutató feladata a barlangok földtani és földrajzi sajátosságainak, hasznosítható anyagainak, valamint jelenlegi állat- és növényvilágának vizsgálatán kívül főként a barlangkitöltésekben rejlő emberi és állati maradványok felkutatása és ismertetése.

Különösképen a pleisztocén ember csontmaradványainak, eszközeinek és egyéb termékeinek megismerésére irányuló törekvés az oka annak a nagymérvű fejlődésnek, amelyet a barlangkutató terén hozzátétőleg a XIX. század második negyedétől kezdve észlelhetünk.

Sajnos, hazánkban a rendszeres munkálatok csak az 1906. évben vették kezdetüket. Némi elégtétellel állapíthatjuk meg azonban azt a körülményt, hogy a pleisztocén-kor emberének első nyomait hazánkban RÓTH SAMU löcsei reáliskolai tanár már 1879-ben kimutatta.

1549-ből származik a barlangjainkra vonatkozó legrégebbi irodalmi adat.¹ Ettől kezdve egészen 1906-ig hazánkban a barlangok rendszeres

¹ WERNER GYÖRGY : De admirandis Hungariae aquis hypomnemation. Basel, 1549.

átkutatását mellőzték. A két határkö közé eső évek sem voltak azonban meddők. Tekintélyes könyvtárrá növekedett az a sok tanulmány, amelynek egyrésze barlangjaink keletkezését, alaki viszonyait, másrésze jelenlegi, valamint letűnt állatvilágát, továbbá a barlangokat kitöltő üledékek emberi maradványait, illetőleg eszközeit ismertetik.

RAISZ KERESZTÉLY, VASS IMRE, br. NYÁRY JENŐ, RÓTH SAMU, MÜNNICH KÁLMÁN és SIEGMETH KÁROLY főleg a Felvidék barlangjait ismertették; KÖVÁRY LÁSZLÓ, FEKETE, KOCH ANTAL, BIELZ ALBERT, TÉGLÁS GÁBOR, ILOSVAY LAJOS és CZÁRÁN GYULA Erdély barlangjait, MYSKOVSZKY EMIL pedig Pécs vidékének barlangjait vezette be az irodalomba. Jégbarlangjainkkal BÉL MÁTYÁS, KUBINYI FERENC, VASS JÓZSEF, KRENNER JÓZSEF, SCHWALBE R., KRIEG O. és TELLYESNICZKY KÁLMÁN foglalkoztak.

Barlangjaink jelenlegi állatvilágát FRIVALDSZKY IMRE, FRIVALDSZKY JÁNOS, MOCSÁRY SÁNDOR, KERTÉSZ MIKSA, DADAY JENŐ, BÍRÓ LAJOS, HERMAN OTTÓ és CSIKI ERNŐ, ásatag faunáját pedig TOWNSON RÓBERT, BALOGH PÁL, HAUER FERENC, KOCH ANTAL, RÓTH SAMU és PRIMICS GYÖRGY ismertették. Az archeológiai maradványokat nagyrészt RÓMER FLÓRIS, MAJLÁTH BÉLA, MIHALIK JÓZSEF, br. NYÁRY JENŐ, TÉGLÁS GÁBOR, id. LÓCZY LAJOS, SZENDREY JÁNOS, MÜNNICH SÁNDOR és RÓTH SAMU dolgozták fel.

A pleisztocén ember nyomaira elsőnek, mint említettem RÓTH SAMU, majd később HERMAN OTTÓ hívta fel a szakkörök figyelmét. Ezen a helyen kell megemlítenem a világhíres horvátországi krapinai őstelep felfedezését is, mert ez a körülmény kétségtelenül kedvező hatást gyakorolt a hazai barlangkutatásra.

Korszakot alkotók a felsorolt kutatók művei közül azok, amelyekben VASS IMRE gömörmegyei földmérő 1821—1825. évi méréseit, továbbá azok, amelyekben RÓTH SAMU az óruzsini Nagy-barlangban végzett ásatásokat, végül azok, amelyekben HERMAN OTTÓ a híres miskolci paleoliteket ismerteti.

VASS IMRE volt az első, aki barlangot pontosan felmért. Méréseit az Aggteleki barlangban 1821—25-ben végezte. A barlang egyes képződményei máig is őrzik nevét. RÓTH SAMU 1881-ben a Természettudományi Közlöny hasábjain megjelent cikkében elsőnek mutatta ki a pleisztocénember nyomait hazánkban. Végül HERMAN OTTÓnak köszönhetjük, hogy rendíthetetlen kitartása, valamint a Szinvavölgy őskori leleteinek tüzetes leírása révén a szakkörök figyelme századunk elején oly kedvező irányba terelődött, hogy 1906 október 18-án a borsodi Bükk-hegység, nevezetesen pedig a Szeleta-barlang átkutatásával a hazai rendszeres barlangkutatás kezdetét vette.

1906-tól 1918-ig eltelt időszakot diadalúthoz kell hasonlítanunk; diadalúthoz, amelyen Hazánk a barlangkutatás terén is a kultúrnemzetek sorába emelkedett.

KADIĆ OTTOKÁR és HILLEBRAND JENŐ vezetésével végzett szeleta-barlangi ásatások kedvező eredménye arra buzdította a m. kir. Föld-

tani Intézet, a Magyar Nemzeti Múzeum, valamint a Miskolci Múzeum vezetőségét, hogy anyagi támogatásuk segítségével a Bükk-hegység egyéb barlangjait is fel lehessen ásatni. Így kerültek a szeletai kora- és javaszolütrén-maradványok után a Balla-barlang madlénic- és proto-szolütrén, a Peskő-barlang madlénien-, az Istállóskői barlang pompás orinyaszien-, valamint a Herman Ottó-barlang koraszolütrén-, a Puska-porosi kőfülke későszolütrén-, továbbá a Búdöspeszt szolütrénkori maradványai is a napvilágra.

Azonban nemcsak a Bükk-hegységben, hanem az ország egyéb barlangjaiban is ráakadtak kutatóink a pleisztocén ember nyomaira. 1912-ben HILLEBRAND JENŐnek az esztergommegyei bajóti Öregkő-barlangban, KADIĆ OTTOKÁRnak a pilisszántói Orosdi- (később Pilisszántói) kőfülkében, valamint ROSKA MÁRTON-nak a csoklovinai Cholnoky-barlangban végzett ásatásai, 1913-ban pedig HILLEBRAND JENŐnek a csobánkai Kiskevélyi barlangban, továbbá a detreköszentmiklósi Pálffy-barlangban eszközölt kutatásai jártak örvendetes sikerrel.

A bajóti Öregkő-barlang (a későbbi Jankovich-barlang), továbbá a Kiskevélyi barlang a hazai madlénien és szolütrén, a Pálffy-barlang a koraszolütrén, a Cholnoky-barlang az orinyaszien, a Pilisszántói kőfülke pedig a madlénien korszakok pontosabb ismeretéhez szolgáltatott felbecsülhetetlen értékű anyagot. Végül KORMOS TIVADAR a jászói Takács-barlangban az orinyaszien jelenlétét mutatta ki.

Mi sem természetesebb, hogy e hatalmas méretű ásatások következtében a pleisztocén ember eszközein és egyéb tárgyain kívül az újabb kőkor, továbbá a réz-, a bronz- és vaskor emberének eszközei, valamint sok holocén és pleisztocén állat csontvázrészei is napvilágra kerültek.

Pleisztocénkori emberi csontvázmaradványok a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, nevezetesen csak három helyről, úgymint a Balla-barlangból, a Pálffy-barlangból és a Pilisszántói kőfülkéből ismeretesek, de neolitikus embermaradványok jelentősen gyakrabban fordultak elő. Leírásukkal főleg HILLEBRAND JENŐ, BARTUCZ LAJOS és LENHOSSÉK MIHÁLY foglalkoztak. A szerszámok és egyéb eszközök leírása jórészt KADIĆ OTTOKÁR, HILLEBRAND JENŐ és BELLA LAJOS érdeme.

A pleisztocén rétegekből előkerült fauna feldolgozását főleg KORMOS TIVADAR-nak, ÉHÍK GYULÁ-nak, LAMBRECHT KÁLMÁN-nak és LEIDENFROST GYULÁ-nak köszönhetjük. KORMOS és ÉHÍK jobbára az emlősökkel, LAMBRECHT a madarakkal, LEIDENFROST pedig a halakkal foglalkozott. KORMOS és ÉHÍK különösen a pleisztocén mikrofauna feldolgozásával mozdította elő Hazánk diluviális faunájának ismeretét. A pleisztocénkori faunaanyagok közül különösen a KORMOS gyűjtötte Pilisszántói kőfülke anyaga, a biharmegyei csontbarlangok, nevezetesen pedig az Igric-barlang csontanyaga, továbbá a bükkhegységi Puska-porosi kőfülke mikrofaunája, valamint a szeletai szolütrénkori barlangi medveanyag említendő meg.

A barlangok récents faunájával ebben az időszakban legnagyobb-részt CSIKI ERNŐ, MIHÓK OTTÓ, BOKOR ELEMÉR és SZOMBATHY KÁLMÁN foglalkoztak.

A barlangok felásásával karöltve haladt hazánk barlangjainak megismerését célzó leíró munka is, amelyet különösen KADIĆ OTTOKÁR, STRÖMPL GÁBOR, BEKEY IMRE GÁBOR, PODEK FERENC, BOKOR ELEMÉR és SCHRÉTER ZOLTÁN végeztek.

A barlangok iránti érdeklődést az 1910-es években igen növelte még az a körülmény is, hogy a barlangokat kitöltő üledékek a bennük felhalmozott és elmállott csontok, illetőleg állati ürülék következtében foszforsavas mésztartalmúak és így különösen Hazánkban a mezőgazdaság tekintetéből megbecsülhetetlen értéket képviselnek. A HORUSITZKY HENRIK által kezdeményezett ily irányú kutatások a háború alatt váltak valóban időszerűvé, azért különösen SCHRÉTER ZOLTÁN, FERENCZI ISTVÁN és VOGL VIKTOR munkássága alapján számos eleddig ismeretlen barlang leírásának birtokába jutottunk.

Az 1919-es szomorú idők, az ország szétdarabolása, valamint az áldatlan gazdasági viszonyok, mint mindenre, úgy a barlangkutatásra is bénítólag hatottak. A hazai barlangkutatás helyzete azonban távolról sem volt reménytelen, habár tagadhatatlan, hogy igen sokat vesztett. Megmaradt barlangvidékeink még igen hosszú időre tág teret nyitnak kutatóink működésének.

Az 1919. évvel kezdődő korszak a budakörnyéki barlangok kutatásával, nevezetesen pedig a Pálvölgyi barlang rendszeres tanulmányozásával vette kezdetét, amit KADIĆ OTTOKÁR, CHOLNOKY JENŐ, MARCELL GYÖRGY, valamint a Pannonia Túrista-Egyesület tagjai végeztek. MÁJER ISTVÁN a váci Nagyszál barlangjait kutatja, VÉGHELYI LAJOS pedig 1921-ben az esztergomi, mikrofaunában gazdag Strázsa-barlang felásását, majd 1922-ben KADIĆ OTTOKÁR és VIGH GYULA a gercse-hegységi Pisznice-barlang, BOKOR ELEMÉR pedig a mecsek-hegységi Abaligeti barlang felmérését tűzte ki céljául.

1922-ben indul meg a bükkhegységi Búdöspeszt rendszeres kiásása is; munkálatait szintén KADIĆ OTTOKÁR vezeti. A Búdöspeszt ásatása 1925 és 1926 nyarán folytatódott és olyannyira előrehaladt, hogy a barlang végleges kiásása 1927 folyamán valószínűleg befejezést nyer. Ennek a barlangnak az ásatásában a kultuszminisztérium anyagi támogatásával 1922-ben VÉGHELYI LAJOS és e sorok írója, 1925-ben BOGSCH LÁSZLÓ és WAGNER JÁNOS, 1926-ban pedig KRETZOI MIKLÓS is részt vehetett.

1923-ban HILLEBRAND JENŐnek a bükkhegységi Háromkúti barlangban végzett ásatása említendő meg, mert ez KADIĆ egyik régebbi eredményét lett volna hivatva tisztázni; fájdalom, azonban eredménytelenül végződött.

1924-ben és a rákövetkező évben HILLEBRAND a szilvásváradai Istállókői barlangot ásatta. Az ásatás során újra szebbnél-szebb ornyaszien-

kori köeszközökkel gazdagította a Nemzeti Múzeum gyűjteményét. HILLEBRAND 1925-ben ifj. SAÁD ANDOR segítségével az óhutai Mexikói barlang ásatását is elkezdte. A munkálatok a Borsod-Miskolci Múzeum megbízásából folytak és 1926 nyarán nyertek befejezést.

1925-ben BOKOR ELEMÉR a bükkhegységi Kecske-barlang részletes felmérését és térképezését végezte el, ezt 1926 nyarán a barlang rendszeres kiásása követte. Az ásatásokat Miskolc város, Diósgyőr község és a közoktatásügyi minisztérium anyagi támogatása tette lehetővé és BOGSCH LÁSZLÓ vezette. Az 1925. év eseményei közé tartozik még KADIĆ OTTOKÁR-nak a csákvári Báracháza nevű sziklaüreg, a balatonvidéki Tapolcai barlang, valamint a bakonyi barlangok megismerését célzó kutatásai is, amelyek közül különösen a Csákvári sziklaüreg tudományos kutatása járt örvendetes sikerrel. Ebben a barlangban 1926 tavaszán KADIĆ által vezetett ásatások ugyanis gazdag pikermi típusú fauna birtokába juttatták a m. kir. Földtani Intézet őslénytani gyűjteményét. Az ásatások költségeit ESZTERHÁZY MÓRIC gróf fedezte.

KADIĆ a Bakony barlangjainak bejárását 1926-ban is folytatta és főleg a Bakonybél község környékén levő barlangokat tette vizsgálat tárgyává.

Az aggteleki Baradla-barlangban az 1922-ben megindult munkálatok SÓLDOS BÉLA főispán kezdeményezésére 1925 és 1926-ban hatalmas méreteket öltöttek, mert a kultuszminisztériumnak, valamint Miskolc város közönségének anyagi támogatásával megindultak azok a várva-várt építkezések, amelyek révén Hazánkban ez a leghatalmasabb barlanglátványossága a nagyközönség számára újból megközelíthetővé válik. Ezzel a munkával egyidejűleg KAFFKA PÉTER és NEMES ÁRPÁD mérnökök HADIK JÁNOS gróf költségén felmérték a Baradla-barlang elülső szakaszát, KADIĆ OTTOKÁR pedig BOGSCH LÁSZLÓ és KRETZOI MIKLÓS közreműködésével a kultuszminisztérium, valamint a Kárpát-Egyesület Gömöri Osztályának anyagi támogatásával ásatásokkal igyekezett a barlang eddigi tudományos eredményeit kibővíteni.

Barlangjaink jelenlegi faunájának vizsgálatával az újabb időkben MÉHELY LAJOS, BOKOR ELEMÉR és DUDICH ENDRE foglalkoznak.

A magyar barlangkutatást 1910 óta a Magyarhoni Földtani Társulat kebelében alakult Barlangkutató Bizottság, majd 1913 óta a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya serkentette és irányította, miért is az elmúlt 15 év alatt elért fényes sikerek elsősorban a Szakosztály érdeműs vezetőségének köszönhetők.

A barlangkutatás nagymérvű fejlődésére utalnak azok az évenként rendezett barlangkutató-vándorgyűlések, amelyek közül az 1925. évit Ausztriában: Ebensee-ben, az 1926. évit pedig Németországban: Laichingenben tartották és amelyeken a magyar barlangkutatók 1925-ben KADIĆ OTTOKÁR-ral és VIGH GYULÁ-val, 1926-ban pedig ugyancsak KADIĆ OTTOKÁR-ral képviseltették magukat. A legutóbbi vándorgyűlés határozta el, hogy

1. a.

1. b.

2.

3.

az 1927. évi barlangkutató kongresszus színhelye Magyarország lesz, ez pedig a hazai barlangkutató továbbfejlődésére kétségtelenül kedvező hatást fog gyakorolni.

A Barlangkutató Szakosztály vezetőségének régi óhaja valósult meg 1926 februárius 26-án, mert a Szakosztály a Magyarhoni Földtani Társulattól elválva megalkotta a Barlangkutató Társulatot. Tiszta szívből kívánjuk, hogy ez a Társulat a magyar barlangkutató ügyének továbbfejlesztésében és kiépítésében minél értékesebb eredményeket érjen el.

A SOLYMÁRI SZIKLAÜREG PLEISZTOCÉN CSONTLELETE.¹

(1 táblával és 3 szövegközötti képpel.)

Írta: KUBACSKA ANDRÁS.

Solymár község nyugati határában emelkedik a 348 m magas triász kori dolomithól, dachstein-mészköből és eocén kori üledékekből álló *Csúcshegy (Felsberg)*, amelyben több kisebb-nagyobb barlangot és üreget találunk (*Solymári ördöglyuk, Kecskelyuk*).

A hegy északi oldalában régi időktől fogva jókora kőfejtő van. A kibányászott dachstein-mészövet mészégetésre használják fel. 1905-ben a munkások É—D irányú tektonikus repedés mentén képződött sziklaüregre bukkantak, amely a bánya mészkőfalában majdnem függőlegesen ereszkedett alá. Az üreg 10—12 m mélységig volt feltárva, Felső része a szabadba nyílt, minek következtében egész terjedelmében hordalékkal és törmelékkel volt kitöltve. Vékony humuszréteg alatt felső részében sárga, alsó részében vörösbarna barlangi agyag települt, amely alatt 0,5 m-es kalcitos-arragonitos pad következett. Az utóbbi létrejöttét az üreg egykori kutatója, BUDINSZKY KÁROLY hévvizek jelenlétével magyarázta. Legalul mészkőtörmelékes sárga barlangi agyag volt. (L. 1. kép.)

Az egyes rétegek vastagságáról semmiféle közelebbi adatunk nincsen, a hiányos feljegyzésekből pedig következtetni sem lehet azokra.

A vörösbarna barlangi agyagrétegből BUDINSZKY 1905—1906-ban csontmaradványokat gyűjtött. Előkerült még néhány *Ursus spelaeus* csont a felette levő sárga rétegből is; a legalsó mészkőtörmelékes agyag azonban meddő volt.

BUDINSZKY a gyűjtött anyagot a budapesti *Tudományegyetem Földtani Tanszékén* sok fáradsággal preparálta, 1907-ben pedig már az anyag tudományos feldolgozásában is annyira előrehaladt volt, hogy vizsgálatainak addigi eredményéről a *Magyarhoni Földtani Társulat* egyik

¹ Felolvasta a szerző a *Magyar Barlangkutató Társulat* 1926. évi november hó 23-i szakülésén.

